

Apostolatets kirke i skriftbunden tradisjon

Av Kåre Svebak 9.11.2013

Innholdsfortegnelse

Apostolatets kirke i skriftbunden tradisjon.....	1
«Skriften alene» - hva er det?	4
Hvordan beholde Kristi lære i forandringenes verden?.....	6
Kirkens autoritet – apostelordets læreautoritet.....	8
Martin Luther fornyet oldkirkens kamp mot gnostiske tradisjoner	10
Guds åpenbaringsord har adresse til menneskets forstand	12
Begrunnelsen for kirkens tilstedeværelse og virksomhet.....	13
Konklusjon	14

Romerkirken lærer om den guddommelige åpenbaring at den fins i *både* Skriften *og* i den muntlige tradisjon. Denne sidestilling av «Skrift og Tradisjon» blir forsvart med tradisjoner tilbake til apostlenes muntlige undervisning, likeså forpliktende som deres skriftlige undervisning. I praksis hviler *kirkens* læreautoritet i pavens læreavgjørelser *ex cathedra*.

Til forsvar henviser Romerkirken til 2 Tess 2:15 og sabbatsbudet. **2 Tess 2:15** – *Så stå da fast, brødre, og ta vare på de tradisjoner som dere har lært av oss, enten muntlig eller skriftlig.* – Men hva sier Paulus? Meningen fremgår av sammenhengen. Under sin andre misjonsreise hadde Paulus utlagt Skriftene (GT) i synagogen i Tessaloniki. Tre sabbater på rad hadde han bevist «at Kristus måtte lide og oppstå fra de døde», Apg 17:3. De kristne i Tessaloniki hadde på forhånd mottatt en muntlig overlevering og dertil undervisning i brev fra Paulus. Ordene holdt de fast ved som «Guds ord» (1 Tess 2:13). Under menighetens gudstjeneste ble apostelbrev opplest som hellig Skrift på linje med «Moses og Profetene» (2 Pet 3:16). Opplesningen avsluttet Ordets liturgi (fra synagogen) ved overgangen til Nattverdens Liturgi (evkjaristien). I apostlenes undervisning i muntlig og skriftlig form handler ikke om to sideordnede åpenbaringskilder, men om «Guds ord».

Så til **sabbatsbudet**. Romerkirken lærer med støtte i en muntlig tradisjon fra aposteltiden at søndagen er kommet istedenfor sabbaten. Det har også andre lært. Under innflytelse fra reformert hold, fikk denne form for erstatningsteologi innpass i kirker som formelt sett var

av evangelisk-luthersk bekjennelse. I Luthers Lille Katekisme fikk budet formen «Kom i hu å holde *sabbatsdagen* hellig». Denne misforståtte bibeltroskap var i strid med den *nytestamentlige* tro. Den begrunner Luthers oversettelse «Feiertag» (el helligdag, lat sabbati).

«- de som mener at det å holde søndagen i stedet for sabbaten er forordnet som noe nødvendig med kirkens autoritet, de tar feil. Skriften har avskaffet sabbaten, ikke kirken. For etter at evangeliet er åpenbart, kan en se bort fra alle de mosaiske seremoniene. Og fordi det likevel var nødvendig å fastsette en viss dag, så folk kunne vite når de skulle komme sammen, så er det klart at kirken har fastsatt søndagen til dette. Det ser ut til at man har syntes best om søndagen også av den grunn at folk da kunne ha et eksempel på den kristelige frihet og vite at verken det å holde sabbaten eller det å holde noen annen dag er nødvendig», CA 28:58-60.

I sin motstand mot Jesus, støttet *farisèerne* seg til muntlige overleveringer fra «de gamle», i den tro at Moses var kilden (Mt 5:21, 27 osv). Denne tradisjon var for dem en *sideordnet* åpenbaringskilde – i praksis den overordnede. I dette spørsmål avviste Jesus farisèernes lære som uttrykk for frafall, og opptrådte med den myndighet som tilkommer åpenbaringsordets Herre (Mt:12:8). Han utla hva «Skriftene» sier om hans person og om hans lidelse, død og oppstandelse, og med de undergjerninger han gjorde, stadfestet han læren fra «min Far som er i himmelen» (16:17, jf 11:25-27, 17:5, Joh 7:16-18, 8:28, 12:49, 14:20, 24. 1 Kor 2:10). I sitt oppgjør med farisèerne bekreftet Jesus sin persons hemmelighet med profetenes domsforkynnelse (Mt 7:22f, 15:1.20, 16:1-12, kap 23). Dette oppgjør fortsatte i aposteltiden, og følger apostolatets kirke gjennom historien inntil Dommens dag.

Siden aposteltiden er kirken på denne jord bundet til apostlenes lære i skriftlig form (Joh 17:20, Jf Rom 10:17, 1 Kor 3:5, Ef 2:20, 1 Kor 15:1f, Gal 1:11f, Fil 4:9, 1 Tess 2:13, Åp 3:11 osv). Apostelens formaning har adresse også til oss, **1 Kor 4:6** – *Gå ikke ut over det som står skrevet*. – Kirkens eneste tilgang til den rett utlagte Skrift er apostelordets lære fra Kristus. Han - ikke Luther! - er kilden til «Skriften alene» (*formal*prinsippet) og «Troen alene» (*real*prinsippet). Med kirkens Kristus-bekjennelse – som Jesu Far i himmelen er opphav til – stadfester vi og istemmer Kristi undervisning i Skriftene om sin person og sitt verk. Det troløse kirkefelleskap består i kraft av reservasjoner mot apostelordets lære fra kirkens Herre.

Apostlene var øyenvitner til den oppstandne Kristus, og lært av ham. Utrustet på Pinsedagen med Den Hellige Ånds gaver mer enn andre kristne, kunne de gi videre Kristi undervisning og legge kirkens grunnvoll for all ettertid. **1 Joh 1:1** – *det vi har sett med våre øyne, det vi så og våre hender tok på...* – Med Sønnens lære fra Faderen ga de videre (traderte) det som står skrevet om Jesu lidelse, død og oppstandelse «*i Mose lov og i Profetene og i Salmerne*» (Lk 24:27, 32, 46-48). På grunn av denne overlevering kunne apostelen Paulus - opprinnelig farisèeren Saulus - benytte Jesu formel om hans lidelse, død og oppstandelse, **1 Kor 15:3f** – *først og fremst overgav jeg dere det jeg selv har tatt imot, at Kristus døde for våre*

synder, slik Skriftene har sagt, at han stod opp den tredje dag, slik Skriftene har sagt... (Jf Mt 16:21, 20:18f, Lk 24:25-27, 44-48, Joh 3:14f, 12:32f, 18:32 osv.)

Illustrasjoner til sammenfattende overleveringer: *Peters pinsetale, Apg 2:22-36. – Pauli tale i Antiokia, Apg 13:16-41. Jf Apg 20:27, 24:15.*

«Skriften alene» - hva er det?

Formelen «Skriften alene» (sola Scriptura) handler om *den rett utlagte Skrift fra dens Herre*. Med denne formel markerer konfesjonelle lutheranere det bibelsk begrunnede «nei» til Romerkirkens sidestilling. Dette nei omfatter antikkens sannhetskriterier – at bare det er sant som er gammelt, har stor utbredelse og blir trodd av mange (Vincent av Lerin).

Samtidig representerer Konkordiebokens bekjennelser det tillitsfulle «ja» til åpenbaringsordets trofaste Gud, som i og med Jesu undervisning har utlagt Skriftens dype mening om Jesu person og verk, gitt i og med det som står skrevet. Derfor er «Skriften alene» normen for lære og liv, og eneste regel og rettesnor for lære og liv. Av samme årsak er «Troen alene» en bekjennelse til Guds løfters oppfyllelse i Kristi lidende lydighet. Utelukket er andre frelsesvilkår eller frelsesveier begrunnet i problematiserende bortforklaringer og læretilpasninger av typen «alene med Bibelen» og «alene med troen».

Mange nøyer seg med «Skriften alene» og tolker bibelteksten i lys av et *tenkt* budskap. Karakteristisk er flukten fra ubekvemme apostelord ved hjelp av dunkle steder, eller steder som ved nærmere ettersyn handler om noe annet. Slik oppnår man to ting: Å unngå forpliktelsen på «det som står skrevet», og å markere avstand til «konfesjonelle» lutheranere, stemplet som representanter for en særtradisjon i kristenheten. Men også i denne sak identifiserte kirkens reformatorer seg med den gamle kirke i skriftbunden tradisjon. De kom ikke med noen ny lære, ukjent i den gamle kirke fra begynnelsen. De holdt fast ved apostelordets lære fra ham som er «Begynnelsen» (Joh 1:1f, 8:25, 58 osv. Jf 1 Mos 1:1, 6f, Ord 8:22f, Sal 33:6. Ef 3:9, Kol 1:15, Heb 2:10, Åp 19:11-16). En *illustrasjon* til apostolatets kirke i skriftbunden tradisjon – også kalt «konfesjonell lutherdom» - er **1 Tess 2:1-16**. Tolle lege – ta og les!

Herrens apostler stadfestet Jesu persons myndighet da de utøvet løse- og bindemakt fra ham. Det samme gjør deres trofaste etterfølgere, men med en forskjell: Jesus oppfylte løftet om Hjelperen – Den Hellige Ånd, som minnet Herrens apostler om Jesu ord og førte dem inn i hele sannheten (Joh 16:13). *Apostelordets lære fra Kristus representerer for alltid det ufeilbare læreembete* i kirken. Utrustet med Åndens gaver – mer enn andre kristne, overga de Kristi undervisning i «Skriftene» og la kirkens læregrunn for all ettertid. En Herrens apostel kunne ikke feile i *læren*. Samtidig var han et menneske lik oss og kunne glemme kappen - lik Paulus (2 Tim 4:13), eller hykle for jødekristne - lik Peter (Gal 2:9ff).

Kun apostelordets læreoverlevering fra Herren har løftet om Den Hellige Ånds gjerning. Kristus har ikke gitt hverken apostlene eller deres etterfølgere noen form for selvstendig læremyndighet i kirken. Et skoleeksempel er læreavgjørelsen under *Jerusalem-møtet* – den første synode, Apg 15. Delegatene derfra kunne si at «*vi og Den Hellige Ånd har besluttet*» (v 28). Begrunnelsen fremgår av Jakobs innlegg, som siterte Herrens ord ved profetene Amos

og Jesaja (v 16-18). Dermed var lærespørsmålet avgjort - med *et skriftord* om saken. Et annet eksempel: Kristus sier om innviet brød og vin: «Dette er mitt legeme». Ja, så er det det!

Eksemplene illustrerer forholdet «*Bibel og bekjennelse*». Konkordiebokens bekjennelser fra den gamle kirke og reformasjonstiden handler ikke om sidestilling, men om bekjennelse i nytestamentlig mening (*homologein*) – å stadfeste, bevitne eller vedkjenne seg apostelordets lære fra Skriftens Herre. Denne ordbruk gjør det meningsfullt å tale om «bekjennelsestroskap», og om den økumeniske gyldighet som kirkens bekjennelse har i kraft av det Guds ord den bevitner uten reservasjoner på apostolisk vis. Eller sagt med Hermann Sasse: Den som er bibeltro er bekjennelsestro, og den som er bekjennelsestro, er bibeltro. (Se nærmere min artikkel: «Å bekjenne troen» – hva er det? www.fbb.nu).

De som omtaler «Bibel og bekjennelse» som sideordnede åpenbaringskilder, avslører uviitenhet om den bibelske ordbruk og kirkens rettskilde. Eller kanskje man har interesse av tilslørende og manipulerende ordbruk om «konfesjonelle» lutheranere, hva grunnen enn måtte være? De taler på reformert vis om bekjennelse eller vitnesbyrd i privatrettslig eller personlig mening – som tids- og kulturbetingede uttrykk for kristentro i sin tid eller vår tid. Med slike erklæringer oppretter man kirkefelleskap «på tilstrekkelig grunnlag» i kraft av selvbestemt eller «menneskelig» rett. Da foreligger den «*bekjennelsessituasjon*» som krever *gjenopprettelse* av ordnet nådemiddelfelleskap på Guds kirkes grunnvoll, lagt i begynnelsen. (Jf Aalen-brødrenes sorti ved Det teologiske Menighetsfakultet for over 30 år siden.)

Mot slutten av aposteltiden stod menighetene overfor utfordringen å formidle Kristi lære etter apostlenes bortgang. Oppgaven gjaldt den læreformidling som er Kristi vilkår for sitt virksomme nærvær i menighetens gudstjeneste. Den læreformidling som dåpbekjennelsen representerer i sin enkle form i *nåtid*, skal være apostelordets lære fra Bibelens Herre i *fortid* (Mt 28:20, Jf Joh 14-17). På dette vilkår trer den nye pakts gudsfolk frem som apostolatets kirke på endetidens arena. Begrunnelsen er alltid det evangelium som også Paulus hadde mottatt og menighetene holdt fast ved til frelse (1 Kor 14:34a, 15:1-3). Jesu varselrop mot farisèernes og saddukèernes »surdeig» - deres lære (Mt 16:6 og 12), har i praksis omfattende følger for apostolatets kirke, slik apostlenes formaninger viser. De inkluderer kristne til enhver tid og på ethvert sted (jf sendebrevene, Åp 2-3). Sakens alvor fremgår allerede av påskemåltidets innstiftelse (2 Mos 12:15, 19f).

Hvordan beholde Kristi lære i forandringenes verden?

Løsningen er gitt med *det evangeliske prekenembete* (el apostolat) som Kristus innstiftet og apostlene utførte, trofaste mot «Herrens bud» (1 Mos 2:15ff, 1 Tim 2:11ff, osv). Kirkens konstant er *Kristi ord* – «mine ord». Hans ord om skapelse og gjenløsning er evige og uforanderlige som deres Herre (Mt 7:24ff, 16:18f, 1 Kor 10:4. Jf Joh 14:24, 16:14, 17:3, 10, 20).

Sett i det tradisjonshistoriske perspektiv, består apostlenes særstilling i to ting: Deres *kronvitne-posisjon* i første ledd og deres *ustrustning* med Åndens gaver til den kirkegrunnleggende gjerning. De var øyenvitner til den Oppstandne, kalt *umiddelbart* av ham og utsendt med et bestemt oppdrag – å tale og handle som delegater i Kristi sted. Senere prester og biskoper er kalt *middelbart* gjennom menighetens kall, men også de er Kristi delegater, men hverken kronvitner eller åndsbegavede som dem. Likheten består i prekenembetets gjerning i den forsamlede menighet - *å gi videre* apostelordets lære fra Jesus Kristus, Skriftens Herre, og *forvalte* «Guds hemmeligheter» i Kristi sted (1 Kor 4:1f). Det burde være nok.

Allerede i aposteltiden samlet de kristne seg om apostlenes etterfølgere. Målestokk og rettesnor var gitt med *skrifter som stammet fra Herrens apostler*, og hadde bevist sin frelsende kraft. Med status som Guds inspirerte ord (1 Tim 3:14ff), ble resultatet den skriftsamling som er Det nye testamente. Med Messias-løftenes oppfyllelse i en bevitnet Jesus-historie ble resultatet Bibelen i to deler (GT og NT).

Her merker vi oss den gamle kirkes bruk av ordet «tradisjon» (el overlevering), brukt om *den nedskrevne tradisjon* (mere nedenfor). Prester og biskoper måtte legitimere sin delegatgjerning med skrifter som beviselig stammet fra apostlenes hånd. Ordet tradisjon brukt på denne måte vender blikket *fra* begrunnelsen i fortid *til* embetets gjerning i nåtid, det vil si *fra* den Oppstandne Kristus og hans befalinger *til* hans virksomme nærvær i den forsamlede menighet. Denne sammenheng gjør det evangeliske prekenembete unikt.

Noe annet er tradisjon i *allmennkulturell* mening, brukt om overleveringer som er eldre enn tregenerasjonsspennet. Denne begrepsbruk vender blikket fra nåtid til fortid, det vil si *fra* det moderne *til* det som gammelt er, og kanskje bevaringsverdige, eller gammeldags og bør vike for forandringens vinder. Her handler det ikke bare om skikker og sedvaner, men også om kollektive tradisjoner i betydningen sosiale produkt av samhandling over lang tid. Hvorvidt man bruker ordet tradisjon negativt eller positivt, er avhengig av sammenheng og ideologisk ståsted. Her følger et par eksempler.

Tradisjon i *negativ* mening ligger til grunn når man innen moderne lutherdom rangerer motstandere av kvinneprester som representanter for «det gamle synet». Brukt i modernitetens samfunn virker ordbruken likeså selvsagt som den er tilslørende og stigmatiserende. – Brukt i *positiv* mening fremhever man utad kirkens rolle som tradisjonsbærer, kulturinstitusjon og identitetsgiver. Innad verdsetter man kirkens tradisjon med bruk av liturgiske elementer og

kirkesang fra forgangne tider. Et eksempel er Luther-eleven *Martin Chemnitz*, som skjelnet mellom skriftbunden læretradisjon (*sola Scriptura*) og kirkens tradisjon i allmenkulturell mening. Ved siden av den prinsipielle fremstilling kunne man tale spesifikt om kirkens tradisjoner og i praksis velge eller vrake, ikke vilkårlig, men med apostelordets læreautoritet som norm. Under denne normative forutsetning blir faget kirkehistorie satt inn i en praktisk-teologisk sammenheng på menighetsnivå.

Kirkelig tradisjonsforskning ble for alvor realitet i 1960-årene, da særlig finske kirkehistorikere innledet et flerfaglig samarbeid med folklorister, sosiologer og kulturanthropologer. Motivene og problemstillingene varierte, men sett fra kirkens side, ville man forske i den folkelige tilbakemelding på kirkens sjelesorg i generasjonsløpet og se dem i lys av samfunnsendringene siden slutten av 1800-tallet. Med intervju-skjema for henholdsvis kirkelig folketradisjon (sosiologisk problemstilling) og folkelige bevegelses- og gruppetradisjoner (antropologisk problemstilling), ble studenter kurset i kildekritiske krav og systematiske innsamlinger igangsatt i samtlige sogn i Finland. Resultatet foreligger i store arkivbaser. Jeg var kursdeltager et par uker høsten 1979 med henblikk på et tradisjonsprosjekt uten støtte. Til min forhistorie hørte innsamling av folkeminne i den lestadianske forgrening fra Karesuando over Lyngen til gruppevirksomheter i Nord-Troms, Ofoten og andre steder.

Tilbake til den wittenbergske reformasjon representert ved Luther, Chemnitz med flere. Min problemstilling var videre enn «lestadianisme-forkning» tilsier: *Hvilke vilkår må være oppfylt, skal apostelordets lære fra begynnelsen bli formidlet i nåtid, lik et kontinuum i forandringenes verden?* Får apostolatets kirke være overordnet problemstilling for kirkens historie på menighetsnivå, blir ikke det praktisk-teologiske seminar et sted for den praktiske fornuft, men teologi-studiet ført tilbake fra universitet til kirkerom. Da må studiet som helhet være innordnet menighetens sendelse og prekenembetets forvalter og formidlingsoppdrag på troskapens vilkår.

Her får det være nok å sette fingeren på et sentralt anliggende: Kristnes frihet til å bruke tradisjonselementer med ett forbehold: *Det sakssvarende forhold til apostelordets læreformidling*. Dette krav i den wittenbergske reformasjon fikk følger for kirkens praksis den gang – for liturgiske ordninger, skriftepraksis, nattverdpraksis, kunnskapsformidling, visitasene, billedkunsten (ikonografi), osv. Uten nevnte krav om det sakssvarende forhold, blir ikke bare tradisjonsstudier på menighetsnivå en kirkelig meningsløshet, men også teologistudiet.

Kirkens autoritet – apostelordets læreautoritet

Den gamle kirkes lære om *Skriftens ufeilbarhet* var begrunnet i enheten mellom apostlenes lære og ord. Ordene bringer gudskunnskap og lar oss kjenne kilden – åpenbaringsordets levende Gud (Joh 17:3). Avgjørende for troen er ordene som bringer innholdet (Hieronymus). Denne enhet ga anledning til å *avpasse* (ikke tilpasse!) undervisningen til tilhørernes nivå (Crysostomos).

Allerede *heretikerne* (vranglærerne) i aposteltiden motsa apostlenes læreoverlevering og påstod at de formidlet den *egentlige* kristenlære på et *åndelig* plan. Konfrontert med denne greske visdom i Korint-menigheten, spurte apostelen Paulus, **1 Kor 14:36** – *Er Guds ord utgått fra dere? Eller er det kommet bare til dere?* - Ordene lyder som et ekko fra Jesu oppgjør med farisèernes åndelighet.

Heretikerne viste til andre overleveringer fra Jesu disippelkrets, alternativt til hemmelige (apokryfe) tradisjoner fra Jesu innerste disippelkrets i et fortrolig forhold til ham. Fra dem ga heretikerne videre den kristentro som representerer *dypere innsikt* (gnosis) enn apostlenes lære. Motsetningen gjenspeiler ordet tradisjon brukt i ulike betydninger. Den tankeløse bruk lar alt være godt som er gammelt. Men det kan være gammelt fordi det er godt. Det beror på den rettesnor vi bruker. Er ikke apostelordets rettesnoren, gir det ingen mening å tale om Nytestamentet som kirkens kànon.

Biskop *Ireneus av Lyon* (c 130- c 200) forsvarte den apostoliske læretradisjon i skriftet «*Mot alle heretikere*» (Adversus omnes haereses, dvs gnostikere). Ireneus forsvarte ingen skjult (okkult) lære, tilgjengelig for en innvidd krets, men en lære åpen for alle. I kirken var den så langt blitt gitt videre uforandret under biskopenes tilsyn. Beviset forelå i de apostoliske skriftene, og derfor gjelder det for kristne – og især prestene, å granske dem og formidle innholdet, tro mot ordlyden. Ireneus viste – som nevnt – til den *skrevne* tradisjon.

Dette anliggende minner om biskop *Ignatius av Antiokia* (c 35 – c 107), som under reisen til martyriet i Rom formante alle kristne til å samle seg om «biskopene» (biskop, den gang leder for et prestekollegium, jf «engelen» for den enkelte menighet, Åp 2-3). Poenget er ikke personen, men apostelordets *lære*, som personen forvalter under utøvelse av prekenembetet. Det er ikke biskopen/presten som samler kirken, men *den uforbeholdne bekjennelse til apostelordets lære*. Derfor er bekjennelsen de troendes samlingsmerke - og ingenting annet. Ignatius fremhever en læreoverlevering (el tradering) som er åpen og kontrollerbar for alle.

Kirkens framtid den gang og senere står og faller med den rett utlagte Skrift (GT), som apostlene ga videre fra Kristus. Derfor innskjerpet *Tertullian* (c 160- c 225) at kirkens tro bygger på *apostlenes skrevne ord* som er «*trosregelen*» (regula fidei). Kirken er ikke gitt noen annen norm. Kort sagt: «Å ikke vite noe mot trosregelen, det er å vite alt». Har vi kilden in mente, er utsagnet er megetsigende.

Også heretikerne leste Skriftene, men på en annen måte – med forkjærlighet for de dunkle steder og helst poetiske deler, billedspråk, symboler og lignelser. Bak tekstens ordlyd fant de det skjulte innhold, presentert i dypsindige og «åndelige» (el allegoriske) tolkninger. Ignatius og Tertullian protesterte. Kristenlæren må bygge på klare skriftsteder, slike som belyser dunkle steder – aldri omvendt! Denne fremgangsmåte hadde Luther fra kirkefedrene.

Augustin (d 430) fortalte at «kirkens autoritet» hjalp ham til troen. Utsagnet er blitt og blir misbrukt til fremme av mange formål. Augustin sikter ikke til kirken i institusjonell mening, heller ikke til kirken som tenkt størrelse – som ingen har sett, men til den Oppstandnes øyenvitner i aposteltiden. *Kun øyenvitnene til den oppstandne Kristus har bevitnet Nytestamentets faktiske innhold og opprinnelighet (autensitet)*. Det motsatte var tilfellet i manikèernes nye apostolat, kirke og skrifter. De bevitner det faktiske *brudd* med apostolatets kirke fra begynnelsen. Forskjellen mellom kirke på apostolisk vis og kirke på manikèervis er forskjellen mellom troverdighet og troløshet. Den ene har overbevisningskraft, den andre ikke.

Hva Augustin sa om «kirkens autoritet» - hva den består i, er av grunnleggende betydning. Bekjennelsestro lutheranere er talerør for apostolatets kirke i skriftbunden tradisjon, men deres autoritet er *apostelordets læreautoritet «som Guds ord»* (1 Tess 2:13), det vil si den rett utlagte Skrift fra dem som kjente Herren og var øyenvitner til den Oppstandne. Saken gjelder den nytestamentlige tro.

I middelalderen fantes ennå teologer som advarte mot overdrevne tanker om kirkens betydning (Pierre d'Ailly og Jean Gerson). Hva Martin *Chemnitz* skrev mot Trident-konsilet var gammelt nytt - at tvilsom er enhver åpenbaring som ikke stadfester evangeliet med Loven og Profetene (e Tom G A Hardt).

Martin Luther fornyet oldkirkens kamp mot gnostiske tradisjoner

Den gnostiske tendens gjorde seg gjeldende når man påberopte seg kirkens tradisjon som sannhetsargument mot apostelordets læreautoritet fra kirkens Herre. Den antikke forestilling om sannheten med alderens patina og trodd av mange mot Luther – den ene. Denne argumentasjonsmåte var en av grunnene til at Luther innskjerpet Skriftens mening, gitt i og med Skriftens *profetiske ordlyd* (sensus litteralis profeticus) – og *ikke skjult bak ordene* (allegorisk tolkning). Den som tolker ordene, må kunne gjengi den mening som er gitt i og med ordlyden – og ikke skilt fra eller i strid med ordlyden. En tolk som ikke duger til denne oppgave, må erstattes med en annen og bedre, er Luthers poeng. Den enes udugelighet blir ikke opphevet med mengdens gjentakelse.

Luther innskjerpet kirkefedrenes bekjennelse til apostelordets lære fra Skriftens Herre, formidlet i skriftbunden tradisjon fra aposteltiden. Læren fra apostlenes hånd begrunner kirkens tro. I praksis la Luther på prekenen på grunn av dens forfall. Det ga anledning til den påstand som enda verserer – at Luther stilte den *muntlige* preken i et motsetningsforhold til evangeliet i *skriftlig* form (NT). Det er en feilslutning (argumentum e silentio).

Luther lærte hva den gamle kirke lærte, at Den Hellige Ånd sørget for nedskrivningen. Selv om den nytestamentlige preken var rikere i sin muntlige form, er det ingen saklig forskjell mellom de to former for apostelforkynnelse (Jf ovenfor 2 Tess 2:15). I Bibelen er dessuten samme sak uttrykt på flere måter, både utførlig og kortfattet. Illustrasjoner gir Apostlenes Gjerninger og brevene fra Paulus, Peter og Johannes. De er tillegg til evangeliene, og samtidig evangeliene i kortere eller lengre form.

Jeg oppsummerer: Prekenembetets oppdrag står fast - å gi videre til kommende generasjoner hva Herrens apostler overga til kirke - den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Fremdeles medfører oppdraget front mot nygnostiske læretilpasninger til modernitetens idèer. I likhet med de første kristengenerasjoner, må også vi holde fast ved sammenhengen mellom *opp-lest* bibeltekster og den *utlagte* prekentekst, og vedkjenne oss den «trosregel» som er *den rett utlagte Skrift etter sin ordlyd, gitt kirken i og med apostelordets lære*. Prekenen representerer Guds ordåpenbaring på lavere nivå.

Under modernitetens trykk, må troens bekjennere samle seg om de prester som - uten bekvemme og/eller påtvungne forbehold – i ord og gjerning formidler apostelordets lære i menigheten. De lar den forsamlede menighet høre Den gode hyrdes stemme, når «Guds nådes evangelium» (Apg 20:24) fremgår av prekentekstens ordlyd med skriftbevis. Og skulle det skje, blir prekenen motsagt av praksis og ulver i saueham avslørt. Hyrdens røst beviser troverdigheten gjennom lidelser for Kristi ords skyld. Ord i handling lar den lille flokk fremstå med Guds troverdighet.

Moderne kirketilpasninger i lære og liv kjennes på *det falske apostolat* i kirkefellesskap på tilstrekkelig grunnlag, og på *den falske bekjennelse* innordnet modernitetens yndlingsidèer og ekumenismens kirkeutopi av pragmatiske grunner. Det kirkesosiale produkt tør være allminnelig kjent: Den kvasiterapeutiske lovreligion.

Guds åpenbaringsord har adresse til menneskets forstand

I likhet med den gamle kirke, taler også den bekjennelsestro lutherdom om den Gud som taler til menneskets intellekt med begripelige ord. Dette forhold utelukker ikke Helligåndens gjerning i døpte idioter og kristne alzheimere i skyggenes land. Utelukket er den som tror om seg selv, at Gud vil se i nåde til meg som gjør så godt jeg kan. Men Guds frie nåde er alltid forbundet med Kristi lidende lydighet, som har oppfylt Guds hellige lov i alles sted.

Gud vil ha vår tillit av hjertets dyp, og skaper den med evangeliet om sine løfters oppfyllelse i Kristus og ham korsfestet. Guds domsord og løfter skaper hva de nevner. De *måtte* fullbyrdes i en dennesidig historie, underfull på grunn av Guds «handlende allmakt» (TWigen), og samtidig begripelig på grunn av Guds trofasthet. Dermed er oppgaven gitt: Å formidle «Guds tanker», åpenbart i og med Det gamle testamentes ordlyd, og virkeliggjort i og med Jesu død og oppstandelse, slik Skriftene har sagt (Mt 16:23). Oppgaven er ikke begrenset til fortellingen, for den vet også Guds fiendemakter, men omfatter *tydningen*, gitt en gang for alle med Jesu undervisning i Skriftene. Vi må lære HVEM Jesus er – hans persons hemmelighet, og HVA han har gjort - skjult for verden i tjenerskikkelsen, og HVORFOR Gud lot det skje. Vi er henvist til *Guds vitnesbyrd*, som oppreiste gudmennesket fra de døde, og til skriftbevis for Jesu person og verk, slik Herrens apostler gjorde, lært av ham (samme v 21).

Jesus måtte *repetere* sin undervisning for uforstandige disipler. Det nye moment var Jesu legemlige oppstandelse fra de døde. Den er Guds endegyldige vitnesbyrd om Jesu Guddoms person og verk. Sett i ettertid, er *påskeperspektivet* vår fordel. Vi sitter med facit og vet at Jesus fra Nasaret er Guds rene Lam og eviggyldige offer for verdens synder, slik Skriftene har sagt. Også vårt problem er vår tungnemhet. Guds vitnesbyrd åpner for et uutgrunnelig dyp, gitt videre til kirken i og med apostelordets vitnesbyrd (jf Lk 24:36ff, 48 – dere er vitner om *dette*). En sakssvarende reaksjon er *tilbedelsen* av gudmennesket i sin fornedrelse og i sin opphøyelse til Faderens høyre, nærmere sine venner enn de noensinne er seg selv. I sitt nåderike på jorden inntar han konge- og lærer-posisjonen i den forsamlede menighet og underviser dem gjennom sine medarbeidere på troskapens vilkår (Lk 10:16).

Fremdeles stadfester han med skriftbevis og tegnhandlinger Skriftens klarhet og sin troverdighet – med lesningene, prekenen og sakramentene. Med trofasthet i prekenembetets gjerning følger kontraster og motsetninger til falske apostler. De tror ikke «Kristus alene» til salighet, slik Abraham trodde, men tror på et Jesus-bilde formet i menneskers bilde og forkynder et evangelium tilpasset menneskers omskiftelige behov.

Lukas forteller at Jesus beviste for apostlene «*at han levde, da han i løpet av førti dager viste seg for dem og talte om det som hører Guds rike til*», Apg 1:3. Ordene begrunner kirkens sendelse for et rike som ikke er av denne verden. Begrunnelsen angår menneskene.

Begrunnelsen for kirkens tilstedeværelse og virksomhet

To engler stadfestet begrunnelsen første gang, **Lk 24:7** – *Menneskesønnen måtte bli utlevert i syndige menneskers hender og korsfestet og oppstå på den tredje dag.* - De to stadfestet Kristus-bekjennelsens opphav – den enbårne Sønnens Far i himmelen (Mt 16:16f), og stadfestet kirkens eneste legitimitet, slik Peter og Johannes senere gjorde. **Apg 4:20** – *Vi kan ikke la være å tale om det vi har sett og hørt.*

En fornuftig legitimeringsmåte er kirkens virksomhet. Den hviler i underfulle hendelser: Kristi oppstandelse fra de døde, og deretter hans befalinger. De mange øyenvitner til den Oppstandne stadfestet kjensgjerninger. Han henvendte seg med begripelige ord til menneskers forstand da han utla Skriftene for dem – ved en anledning i nærvær av over fem hundre øyenvitner på en gang (1 Kor 15:6). Evangelisten Lukas har lagt vekt på innsyn i denne form for åpen undervisning (Lk 24:25-27, 44-49, Apg 1:2-8). Johannes betoner det konkret-kroppslige ved den Oppstandnes lærergjerning (Joh 20:2-9, 17, 20, 24-29, 12-15, 1 Joh 1:1-7).

Videre merker vi oss forholdet mellom troens begrunnelse og virkning. *Begrunnelsen* går forut for troen. Begrunnelsen fremstiller Jesu person og verk som frelseshistoriens høydepunkt, slik Skriftene har sagt. Guds frelsesråd fra evighet ble virkeliggjort i Jesu korsdød, da Gud forlikte verden med seg selv i ham. Denne kjenegjerning er det mysterium som tilbes og lovsynges også i den kommende verden – og mest der. Til *virkningene* hører prekenembetets forvaltning av «Guds hemmeligheter» under utøvelse av løse- og bindemakten fra den oppstandne Kristus. Uten Guds inngripen i Jesu grav, ville hendelsene på Himmelfartsdagen og Pinsedagen aldri ha funnet sted, og det evangeliske prekenembete vært ukjent.

Prekenembetet i ord og handling fremstår med gudgitte tegn fra ham som i seg selv er «tidenes tegn» (Mt 16:3). Derfor har *det evangeliske prekenembete karakter av bekjennelse*. Kristi evangelium og sakramentene – forkynt og forvaltet på troskapens vilkår, stadfester at Guds forsoning med verden er et fullbyrdet faktum i Jesu korsdød, og at han er Herren som lever, har all makt i himmel og på jord, og nå er det virksomme midtpunkt i den forsamlede menighet hvor den enn samles (Lk 16:29ff). Derfor trer Guds kirke frem som «*sannhetens støtte og grunnvoll*» (1 Tim 3:16) – med apostelordet lære fra kirkens Lærer.

Konklusjon

Kirkens tro er Guds tro –like fra begynnelsen bestemt av sendelsesrekken Faderen, Sønnen og Helligånden, og av Sønnens disippelundervisning i Jesu skikkelse og deretter apostlenes utsendelse med Kristi ord. Forholdet lærer og disippel – i denne rekkefølge - medbestemmer sendelsesrekken i tidens løp, og utelukker menneskers rett til å tilføre den himmelske lære nye lærdommer eller dypere innsikter. Guds kirke trer frem som apostolatets kirke i samlingen om Ord og Sakrament – alltid i skriftbunden tradisjon. Læren er tilgjengelig for alle som vil lære åpenbaringsordets Gud å kjenne, og begripelig for alle som vil tenke Guds tanker og gjøre Guds vilje.

*«Skriften alene – Troen alene» er alternativet til sidestillingen «Skrift OG Tradisjon». Begrunnelsen er alltid Guds troverdighet, som har oppreist Kristus fra de døde, slik Skriftene har sagt. En prest/biskop må følgelig stille med lånt troverdighet. Dette forhold blir innskjerpet med apostelordet, **Tit 1:8** – (han) *må holde seg til det troverdige ord i samsvar med læren, slik at han både er i stand til å rettlede etter den sunne lære og til å gjendrive påstanden til dem som er imot.**

E-post: kaare.svebak alfakrøll gmail.com